

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Primus Imperator Chingus sive Xius. Imperavit annis XXXVII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

MARTINI MARTINII

è Societate JESU,

SINICÆ HISTORIÆ

LIBER SEXTUS

De imperante Familia CINA.

PRIMUS IMPERATOR

CHINGUS sive XIUS.

Imperavit annis XXXVII.

HINGUS rex ubi Sinicum adeptus est imperium, XIUS Cylo 41. anno
52. ante Chri-
stum 146. dici voluit; nequitiâ & virtute diversis temporibus in-
 signis. Nihil medium tenuit; magnanimus æquè ac cru-
 delis; effusus in publicis operibus, quorum aliqua ex-
 struxit præclara sanè, artisque præcipuæ, de quibus suo
 loco. A subditis pecunias extorquebat miris modis; bello potens mi-
 lites optimè tractabat amabatque; cives autem plusquam æquum ef-
 fet, vexabat. Novarum rerum curiosus inprimis. Nam sub eo pri-
 mùm Sinæ magnis classibus omnem Indiam pervagati sunt; quàm
 emissis copijs navalibus maximâ subegit ex parte, pedestri etiam iti-
 nere BENGALAM usque SCORI & CAMBOYAN penetravit. Sub-
 junctis deinde in potestatem suam provincijs Australibus auxit mirifi-
 cè Sinicum imperium. Sed has & reliquas hujus Imperatoris res erit,
 cum persequemur breviter alio loco. Illud hîc non tacebo, videri mi-
 hi admodum probabile, non apud Indos modò, verùm apud exterâs
 etiam nationes Sinarum nomen ab regiæ istius familiæ nomine fluxis-
 se, ut SINARUM seu CINARUM potiùs appellaretur imperium. Vnde Sinarum
appellatio?
 Istorum namque regum tempestate primùm, CINARUM fama no-
 ménque pervénit ad exterâs gentes, ad Indos præcipuè, apud quos
 postmodum hæsit, & ab illis acceperere subactâ Indiâ Lusitani. Hæc
 enim CINA familia in maximâ Sinarum ad occidentem vergentium
 parte regnabat; imò cum exteris gentibus bellum gessit, ut supra dixi-
 mus,

mus. Fixâ dein ibidem imperij sede, C I N I C U M dicebatur imperium. Postea verò quàm ad rerum humanarum culmen evasit, multò plura externis bella fecit. Unde nil mirum, si C I N I C Æ appellatio- nis usus apud eos invaluit. Ac licèt extremam hanc Asiam vario nomine appellent Sinæ, prout imperatrices quoque familiæ variant; primò tamen auditum nomen exteri retinere. Notandum verò, primam literam (non Itatorum, sed Hispanorum vel Germanorum more pronunciandam. ita, ut scriptum C I N per Z, asperiore sono prodeat è gutture. Argumentum in hanc rem suppeditat lapis ille, (de quo suo loco) qui anno domini septingentesimo octogesimo secundo ab illis, qui primi divinam legem in Sinis promulgavere, partim Sinicis, partim Syriacis literis inscriptus & in provinciâ X E N S I repertus inter alia vocabulum Z I N O S T O N habet, quod extremam Asiam significat, quasi dicas Z I N regionem sive terram. Hæc mea est de Sinici nominis notatione opinio, de meliore conjecturâ nihil præjudicantis. Sed revertamur ad historiam, quam nihilominus Sinicam molliore litterâ placuit inscribere, quò tam facilis esset, quàm communis omnibus pronuntiatio.

Proverbium.

Sinarum proverbium est, volucre & conchâ certantibus piscatorem lucrum facere, agentium; quod cum nostrate consentit, quo inter duos litigantes tertium gaudere dicimus. Quippe concharum quoddam genus est, cum è mari exierint sese aperuerint, ita in aprico litore somnum capientium. Tum pelagiæ aves, siquam fortè dormientem conspexerint, prædæ ac carnibus inhiantes invadunt unguibus, eam tollentes in aëra. Concha vulnerata confestim se magnâ vi claudit, attentamque volucrem secum suo pondere simul in terram trahit. Quo animadverso piscatores unâ volucrem cum conchâ capiunt. Idem prorsus hæc tempestate contigit. Quippe reges Sinarum post victoriam, quam à C I N O communibus armis reportaverant, statim ruptis foederibus, velut quietis impatientes inter se contendere ceperunt insigniter adjunctâ Imperatoris felicitate, qui cognitis eorum discordijs debellavit singulos atque delevit.

Primum bellum inter G U E I C H A O que reges exarsit, ex hoc initio. C H A U S per L I E N P O U M Præfectum G U E I O devicto, quas F A N I A N G regio complectebatur, urbes eripuit. C H A O interea rebus humanis erepto, filius ejus abrogatâ L I E N P O O Præfecturâ alium summisit. Cui cum nollent L I E N P O U S decedere; ad arma ventum est,

est, acceptaque ab utroque Praefecto luculenta clades. Denique LIENPOUS ad GUEIUM confugit, nova discordiarum inter duos reges materia. Erat LIENPOUS homo praevalidus: unus oneri manibus in sublime tollendo sufficiebat, quantum alij decem è robustioribus vix levarent; sed & unus vorabat, quantum alij decem.

Imperator hâc bene gerendae rei occasione utendum ratus, primum UANGCIENO Praefecto duce contra CHAUM movet. Cujus exercitum ab alijs regibus desertum commissio apud HANTAN urbem proelio magnâ strage delevit, impetumque victoriae secutus, cum ipsâ regiâ regem quoque cepit. Quem Imperator ad se missum jubet è medio tolli cum totâ illius stirpe, nec infontibus parcendo; regnum autem in provinciâ formam redegit. Antequam conflaretur hoc bellum, Imperator aliquos è CHAI Praefectis corruerat; qui apud regem hoc egere calumnijs, ut LIMOUUM egregium bello ducem, cujus ille fortitudinem ac militarem scientiam formidabat, in rebellionis suspicionem vocarent. Rex, ut sit perturbatis rebus, credulas aures praebuit calumniantibus, revocatoque LIMOUO duos alios duces substituit. Is indignitate rei motus, utrumque necat; milite tamen, secus ac praecavebat, in duas factiones distracto. Nihilominus à suis adjutus, cum Imperatoris exercitu confligit; at viribus impar, acceptâ illâ clade, de quâ paulò antè dictum est, CHAO regnum perdidit.

*Limous dux
belli calumnijs
petitus.*

Posthâc TANUS, YENIS filius, CHAI regis affinis sui caedem persequi occiso Imperatore statuit. Habebat apud se captivum Imperatoris ducem, FANYUKIUM nomine, qui offensus à CINO profugerat. Hunc ergo & KIMKOUUM è regno GUEI oriundum copijs suis praefecit. Qui cum vix aliquid apertâ vi acturos se sperare possent, cognitâ Imperatoris potentiâ; cum TANO primum de XIO per proditionem interficiendo agitant consilia. Convenit inter eos, ut KIMCOUS Imperatorem adiens offerret YENIS nomine regionem CHOCHOU, cujus descriptionem unâ ferèbat, petitâ pacis & amicitiae praemium, ultro se tributarium faciens. Erat in eâ regione magnum ad occupandas, quæ Boreæ sunt adversæ, plagas momentum. Quin etiam apud Tartaros, inde ventum eundem excipientes, facilis patebat aditus; eorumque incursiones à situ loci æquè facile impediebantur. KIMCOUS ergo sicam occultans manicâ, ut, dum traderet Imperatori tabellam chorographicam, incautum obtruncaret; posteaquam ad HIENYANG, quæ est in provinciâ XENS, urbs Imperato-

*Proditio in
Imperatorem.*

ris sedes, pervenit, ille cognita adventus causâ, magno exceptum gaudio, statim admisit ad colloquium. Ibi K I M C O U S, etsi frequentî aulicorum coronâ cinctus, simul in manum tradit Imperatori chirographiam, simul accipientem eductâ sicâ ferit, at ictu cæco. Imperator enim insidias notans in tempore, modico flexu corporis periculum evasit in præsens. Verùm ut alterum ille tentavit ictum, relicto solio properat elabi sicario. Quem fugientem urgens audacissimè K I M C O U S per obstantes undique aulicos, prout quemque fors offerebat, impunè feriendo viam aperit sibi. Nemo enim ex illis, ne cultellum quidem, habebat; è severissimo Sinarum more, ut in aulam arma quæcunque intulisse pro crimine læsæ majestatis habeatur. Ipsum quidem Imperatorem periculi novitas adeò perturbavit, ut non meminisset se acinace præcinctum; donec ab aulico quodam monitus eumque distringens K I M C O U M immani vulnere medium secuit, modò exanimis, repentè animosus victor.

Elusus.

*Filius pacis
victima, nullo
fructu.*

Hoc periculo defunctus vehementissimè in Y E N E M excanduit. Nec enim credebat à filio solo tentatum tantum facinus; sed mandasse patrem. Itaque ingentem exercitum in illum ducit; eoque magnis cladibus obruto, mox omnem ipsius provinciam pervastat; H I U M quoque in tantum persequens, ut Y E N rex T A N U M filium suum, tanti mali fontem obruncaret ipsemet, ad Imperatorem misso capite pacem oraturus. Quam tamen ne sic quidem obtinuit; obstinato ad eum ultimò persequendum Imperatore, quoad demum captum publicè jussit è medio tolli cum omnibus è regio sanguine, quotquot conqueri potuere, deminuto in provinciæ modum ac depopulato miserè regno. Quinquennium tenuit hoc bellum. Quo tempore simul inferebat Imperator arma G U E I regi per P U E N U M Præfectum suum; qui sub eos ipsos ferè dies, quæis Y E N E M ille debellavit, etiam devicit G U E I U M, & in urbe obsessum eò adegit, ut se permitteret victoris arbitrio. T U O N U S nomen erat regi; quem ad se venientem P U E N U S excepit honorificè. Sed gnarus, Imperatori constitutum, cunctos reges delere ac restituere lapsam in diversos dominos monarchiam; eum necavit, G U E I que regnum universum, quod erat amplissimum, in provinciæ humilitatem dejecit.

Jámque X I U S omnes propè Boréas Imperij Sinici regiones in suam ditionem redegerat, incredibilem celeritatem usque comitante fortunâ. Provincia X A N T U N G subjuganda restabat ex eâ parte, quâ

Ci

Ci regnum complectitur; cum quo tanquam tributario pacem simulabat magis quàm habebat. Capto igitur consilio de adjiciendis imperio provincijs Australibus, primò decrevit Z u regem bello laceſſere; K I A N G S I & H U Y U A N G ampla tenentem regna, circùmque jacentium regionum dominum. Quare advocato L I S I N I O militum Præfecto, *Indigeo*, inquit, *operâ tuâ ad regnum Z u armis nostris subigendum. Considera diligenter, quanto exercitu, quibûsque rebus alijs opus sit tibi, ut bene instructus contra tantum regem procedas.* Tum ille, *Ducenta militum millia mihi abundè sufficient; his, quod mandas, effectum dabo, regnumque Z u substernam imperio tuo.* Dein eodem modo U A N G C I E N U M interrogat, veterem bonumque militiâ ducem, cujus operam belli jam multum expertus erat. Sed hic longè aliter sentiens, *Ego verò, inquit, tantum regem, tam latè regnantem, tantisque copijs abundans Z u regnum agredi non ausim, nisi sexcentum millium instructus exercitu.* Multò enim plures, ut audies, adversum nos educet Z u u s. *Illud te meminisse velim, cum de summâ rei agitur, summas vires necessarias esse, ne deinde nos pœniteat eas non adhibuisse.* Subridens Imperator, *Tu verò ut video, jam senex es, inquit, nec miror adeò timidum consilium:* eoque posthabito L I S I N I U M cum ducentis millibus, ut petierat, contra Z u u m mittit. At majore cum exercitu processit obviam illi Z u u s; atque, ubi ad arma ventum, ingenti commissâ pugna, coëgit tandem L I S I N I U M terga vertere, cum immodicâ repulsum strage. Plusquam octoginta hominum millia cecidisse memorant.

Exhorruit ad nunciatam cladem Imperator; vehementerque sollicitus ac metuens imperio, sine morâ U A N G C I E N I domum tendere, tantumque non rogare, ut contra Z u u m præfecturam militum suscipiat. Tum U A N G C I E N U S, *Atqui nunc senior sum, inquit, quàm, cum me ridebas, eram; quin & ad senium jam accessit morbus. Si tamen obstinatè placet me contra Z u u m ire, sexcenta militum millia in procinctu sunt; his perditam rem restituam, his regnum Z u tibi subiciam.* Annuit jam Imperator, & conscriberet ergo, quantum vellet exercitum jussit. Nec moratus imperium U A N G C I E N U S, collectis undique militibus maximè veteranis ac ducibus quàm plurimis, qui jam sub suis signis militaverant, cum ingenti & instructissimo exercitu contra Z u u m progreditur. Sed neque nunc cum minoribus copijs occurrit ei rex, H I A N G Y U E N O ejus Præfecto ductore, Pugnatur atrociter, &

magnâ utrimque contentione, dubio Marte; sed demum UANGCIENI virtutem sequente victoriâ, Zu regis exercitus, qui modò victor fuerat, victus est, amisso etiam HIANGYUENO, fortissimo duce. *Major proci.* Scribunt, aliquot centena hominum millia eo proelio utrinque cecidisse, tantum sanguinis fusum, ut superstites genuum tenus eo merfi pugnâ excederent.

Post hanc insignem victoriam UANGCIENUS regnum Zu aggressus, magnam illius partem occupavit. Zuus interea omnes suas vires convocans & exercitu non modò reparato, sed aucto etiam, utpote de totâ re periculum facturum, plusquam decies centenis armatorum millibus collectis, animi plenus in UANGCIENUM movetur. At ille conspecto exercitu pugnam detrectat, cunctando tantam multitudinem debilitari frangique posse sperans. Itaque vallatis undique castris se continet, in vectâ è vicinis regionibus, quas vastaverat, annonæ vi magnâ, quæ dum consumeretur, interea non dubitabat Zu regis exercitum fame premendum, tantâ hominum equorumque multitudine constantem. Sed enim UANGCIENUM fefellit hæc opinio, Nam undique affatim annonæ ad Zu regis exercitum è fertilissimo, eoque rebus omnibus abundante regno advehebatur. *Stratagemata.* Quare mutato consilio, alio stratagemate vicit hostem. Clausus in castris continuo exercet milites suos, ordines servare docet, proprium cuique locum assignat, ubi stare debeant, ubi cedere. Quò factum est, ut ad nutum monentis intentus omnis exercitus in ordinem mirâ celeritate coiret, exiretque castris; tamdiu consistens, quàm exercitum regium acie nondum compositum videbat. Verùm ubi acies exornata erat; illico dato signo suos UANGCIENUS reduxit in castra. Sæpius hac arte lusus hostilis exercitus & denique fatigatus, omni curâ toties inani, etsi strueret UANGCIENUS copias suas, nunquam postea se pugne composuit. Et hoc demum erat, quod dudum spectaverat UANGCIENUS. *Ingeni clades.* Quare destinato die summo manè suos ad pugnam egregiè instructos ac totâ de re prius edoctos solito more producit è castris. Illi momento compositi ac coherentes, ita ut didicerant, hostem tale nil opinantem & imparatum invadunt editâ strage tam furiali, ut, si fides habenda scriptoribus, ligna trabesque in sanguine humano natarent, FOSOUS ipse (nomen hoc erat Zu regis) captus ac postea cum consanguineis, quotquot aderant, ad Imperatorem missus, ejusdem jussu, barbaro gentis more, unâ cum illis morte affectus est. Ita Zu regnum

gnum occupavit universum Imperator, antecedentium fortunæ sociatum redactumque in provinciam.

Barbarus iste mos, qui occupato regno jubet omnes regi consanguinitate propinquos mares unâ cum ipso funditus deleri, peranti-
 quus est, hodièque durat. Quot nos vidimus his annis infantes nec nisi de natalium felicitate reos puerulos, juvenes, regulos denique sub Tartarorum jugum ultro abeuntes, ab ijs hoc solum nomine occisos, quòd ex imperatoriâ stirpe oriundi? TAMINGAM dico, sive consanguineos è CHU, quos hodie crudelissimè Tartari persequuntur.

Crudelitas in regiam familiam.

De hujus FOSOI parente Sinensis historicus mira narrat hoc loco. UONUS rex ZU ejus proavus habebatur. In istius demortui locum suffectus KAOLIEUS filius, licet in annos perquam multos vixerit ac regnârit, nullâ tamen unquam prole felix fuit. Quæ res apud Sinas, ut olim apud Judæos, inter primas calamitates numeratur, idque non à regibus & magnatibus tantum, sed ab infimis etiam hominibus.

Sterilitas apud Sinas calamitosa.

Quin ex eorum philosophiâ sterilitatis malum summa censetur protervitas in parentes, quorum successio filiorum scilicet vitio scindatur ac concidat. Teterimum facinus admisisse minus probrum est, quàm absque liberis esse. Maximæ quoque tristitiæ materies est illa, quasi non habituri sint post obitum, à quo plorentur, expectentque honorem sepulturæ. Hiæc est, ut omni spe prolis abscessâ, concubinarum præcipuè copiam superinducant. Idem faciendi probabilis causa KAOLIEO regi visa; cujus Præfectus maximus CHUMXINIUS de regiâ propagine folicitus incredibilem omnis ordinis puellarum gregem subinde ad illum introducebat, ex aliquâ posse fortasse gignere spe ductus; at inani. Habebat tunc ex imâ plebe quidam comædus miræ pulchritudinis filiam, & ipsam gestum agentem in scenâ. Eam deamabat CHUMXINIUS; è quo se gravidam illa sentiens, de patris sui consilio suum amasium alloquitur in hunc modum. Regi ZU nec esse scis nec adeò expectari filium; quo proinde morituo frater ejus natu minor invadet regnum. Vide, obsecro, ut cavè agas. Non enim illud te latet, aliquoties eum abs te offensum, negante, qua postulabat. Tu quidem egisti ex mandato regis omnia; sed ille non dubitat, quin ea sint acta te auctore, in quem sine dubio quippiam statuet illatibile, injuriarum, quas ei nullas obtulisti, umbrâ in memoriam redeunte, ubi ad gubernacula regni accesserit. Accipe, charissime, si potes, à muliere consilium. Ego nunc ex te sum gravida; cujus arcani præter me ac te conscius est ne-

Comæda puella fraude in reginam assumpta.

mo. Euge, uti soles ceteras puellas, me quoque ad regem intramitte; favente Cælo masculum enitar, Zuòque regi successorem è tuo sanguine. Statim annuit impudentissimæ mulieri non jam libidine tantum, sed ambitione quoque insaniens amator; atque, ut rem celaret melius, illam è domo suâ clam dimittit ad patrem. Ipse ad regem eodem adhuc die venit; docet inventam à se adolescentulam vultu venustissimo, eamque in ceteris, quanto potest opere, commendat. Exarsit illico ejus videndæ desiderio rex; eodémque die introducta ad novum amatorem, quæ adhuc comœdias actitârat, haud multò post ingentem, excitavit tragœdiam. Exactis mensibus, quos natura maturando in lucem foetui dedit, in palatio totius regni latitiâ marem enixa, quem **YENUM** vocârunt, **FOSOI** patri regnum asseruit; omni populo, quamprimum natus est princeps, in ejus obsequium jurante. Mater habita pro verâ reginâ & ab rege unice amata coronam accepit; ejus etiam patre ab humillimo fortunæ gradu ad summos honores sublato. Verùm continuò intervénit, aulis familiare malum, invidia. **CHUMXINIUS** enim soceri felicitate livens ferre non poterat æquatum, imò prælatum sibi nullius nominis comœdum. Et hic veritus, ne fraus à conscio **CHUMXINIO** vulgaretur, nil intentatum relinquere, quò eum è medio tolleret. Insidijs denique mors **KAOLIEI** regis fenestram aperuit. Novi namque regis mater falsis criminationibus impetravit à filio, ut occultè **CHUMXINIUM**, verum quidem patrem, sed æquè occultum necari jufferit. Pœnas quidem nequitia suæ **CHUMXINIUS** non modò persolvit ipse, sed etiam tota ejus familia; quam arbitrio suo permissam comœdus, & hanc, & arcanorum conscios exstinxit omnes. Hic ergo rex dictus est **YENUS**, Comicæ & **CHUMXINII** filius, qui **FOSOI** regis à **CINO** Imperatore interfecti pater fuit.

*Ediã orta in-
ter sceleris ms-
mâstres.*

Deerat adhuc **CI** rex, cum quo pacem simulabat magis, quam habebat **XINUS** Imperator. Initio namque bellorum, ut eum ad rumpendum foedus adigeret, pacem cum illo fecerat, multa promittens, Subornaverat etiam amicos **CI** regis, seu veriùs perfidiosos ac prævaricantes Imperatori. Hi à **XINO** corrupti, regem varijs rationibus ac consilijs induxerunt, ut desisteret à fœdere. Verùm, ut erat perfidus, ac totius imperij obtinendi flagrans cupiditate, postquam aliunde quod raperet, non habuit, **CI** regnum invasit, **PUENO** Præfecto duce, Ille re strenuè gestâ **KIENUM** **CI** regem acie superatum captumque

que ad Imperatorem abduxit. Quem X I U S non quidem occidi iussit, *Mors regie voluntaria*
 sed intra nemus pinis nobile, seu vivarium undique septum claudi, precariam vitam permodico tolerantem cibo. Sed non erat necesse illum fame plectere, qui nemus ingressus, id supplicium auxit simul ac finijt, voluntariâ solutus inediâ.

Unus HAN rex ad Imperatorem ultro profectus, regnumque ac militem omnem ei subjiciens, in aula tanquam tributarium regulum se commoraturum promisit. Unde cum primis gratiâ florebat apud X I N U M, inter aulicos ab eo numeratus; & quia philosophiæ Sinicæ peritus erat, ac bonus consilio, illum sibi voluit à consilijs esse, multumque gaudebat cum eo de gubernatione ac legibus disputare.

Interea ne tranquilla & læta omnia essent, LAOTOUS unus ex aulae famulatio rebellionem cœptavit. Sed Imperatoris sive virtus sive felicitas hunc etiam delevit, & post illatam cladem comprehensum cum consanguineis omnibus ad tertiam usque progeniem extinxit. Hunc regina X I N I mater apud se famuli loco habuerat, dominam impudicam tam familiariter depereuntis, ut duos ex eo filios genuerit. Hic ergo adjunctus ab amasiâ, majora cogitare cœpit, & quod mireris, è servili fortunâ in spem imperij consurgere. Temeritatem hominis protollebat maximè sigillum imperatorium, quod, quoties *Sigilli usus famulo concessus malo eventum.*
 volebat, utebatur. Erat enim illud in reginæ matris potestate; quo diplomatis in futurum usum ipse fictis, ita rem ordinavit, ut adversus Imperatorem in procinctu staret ingens exercitus. At, sicut paulò antè dictum est, superatus tandem commeritas perduellionis atque libidinis pœnas dedit. Habuit & alium procum libidinis exstimulata furij Imperatoris mater, L I U P U E I U M nomine, cetera egregium bello ducem; qui posteaquam ab Imperatore rem detectam audivit, fugâ captivitatem antevertit. Sed enim quæsitus undique, ne vivus in Imperatoris veniret manus, ipse suâ manu interiit. Tum denique Imperator versâ in propudiosam parentem irâ, multat eam exilio, duos è LAOTOO filios necat; sanciens edicto publico, nequis Præfectorum id factum solitâ libertate regi vitio daret, capitis pœnâ constitutâ peccantibus. Sciebat enim Præfectos Philosophosque Sinicos non laturos tantam, ut ipsi putant, impietatem in matrem. Incredibilis est enim Sinarum erga parentes obedientia, veneratióque tam religiosa, ut nefas habeatur, in quacunque demum causâ filium patri matrive
 vel

vel leviter irasci aut resistere. Quâ laude Sinas planè cunctis nationibus facillè superiores esse, suprâ diximus.

*Sed non ad-
emta.*

*Viginti quin-
que monitores
necati.*

*Maocij in
monendo li-
berias.*

*Inconcessa
post mortem
minis.*

Verùm enimverò quantumcunque vetuerit Imperator, ne fieret expostulatio; Præfectis tamen compluribus aviti moris æquitas inexorabilis ante mortem fuit; gravissimè ferentibus, Imperatori suo in tantum adversus matrem obsequium perijisse. Diversis itaque diebus Præfectorum viginti quinque necati sunt, Imperatori magnâ gravitate atque constantiâ, dicto scriptoque improbum facinus exprobrantium simulq; rogantium, ut reginam matrem ab exilio revocaret.

Non tulit ampliùs eam sævitiam è regno C I oriundus Philosophus juxtâ & Præfectus MAOC I U S. Hic mirâ eloquentiâ in animum Imperatoris irrepfit, eoque partim rogando, partim suadendo adiegit, ut ei demum copiam faceret increpandi sui. Tum MAOC I U S, *Omnino, inquit, reprehensione dignus es, Imperator. Errasti enim, & errantem Imperatorem corrigere per optimum quemque non modo licitum, sed etiam laude dignum semper habitum est. De te verò quid dicam? Monendi munus, cujus exercendi libertas optimorum regum exemplo mihi concessa, tuo tu edicto sustulisti. Resige, quaso, tabulas afferenda majestati nil profuturas; & quod sanctissimi reges in beneficij loco posuere, moneri te patere. Si te bonorum exemplum sequi pudet; vide, ne sis iniquus in teipsum judex. Alterutrum enim necesse est admittas, vel illos monitorem passos bene fecisse, vel te disparem eis ac malum regem esse. Libertate loquentis offensus Imperator tanto dolore & irâ efferbuit, ut spumas ageret ex ore; strictoque furenter ense, ut erat impotens ira, in MAOC I U M ruit. In ipso tamen ictu se continuit. spatiumque animo dedit, ad exquisitiorem pœnam MAOC I U M differenti. Nam ferro cadere nimio minùs sæva mors erat. Acutum igitur afferri vas æneum jubet, in eoque MAOC I U M igne torqueri. Nihil is territus est atrocitate supplicij; accedensque propiùs ad Imperatorem, & corporis inclinatione majestatem veneratus, erecto dein imperturbatoque vultu sic eum affatur. *Iam inde à puero ex optimorum lectione librorum memini me discere, rectè viventi honestam mortem non esse fugiendam, sed & hoc audiri, maxime timendum regibus, ne per vitia regno excidant. Qui honestâ in causâ mori timet, indignus est vitâ; & indignus regno, qui non timet illud amittere. Quo pacto bene vivas & moriari perinde, ut vixeris, quòque pacto conserves vel amittas regnum; ea demum prima debet esse cura regibus, ut sciant. Nunc ex te quero, Imperator, hæc scire**

scire malis an ignorare? Tenuit Imperatorem anceps interrogatio; & irā interim intepescente placatior ad MAOCIUM versus, *Qua modo locutus es, ait, non satis intelligo; expone, qua sentis, apertius.* Tum MAOCIUS, *Postquam igitur abs te, ô Imperator, inquit, concessum est mihi, liberè, qua sentiam, eloqui; faciam id unico bono tuo, vel certè, si te ipsum odisse potes, publico.* Quatuor præcipuè sunt, abominanda, inaudita quidem certè, qua patrasti; quorum turpitudinem haud agnosci. Ea nisi detestere, nec vivere bene potes nec pulchrè mori; quin & de imperio periclitaris. Primo in patris tui manes impius fuisti, uxorem illius, ut pudicitia torique violati ream infamando, & , quò conspectus illius crimen esset, in exilium ejiciendo. Id quod est alterum tuum crimen, testimonium luculentum impietatis in matrem ac contumacia tua. Tum duos fratres, pueros infantes, ex eodem utero, quo tu, genitos privatim ac domi, sed impius ubique, necavisti. Denique proborum virorum, verè tibi amicorum tuisque commodis unice studentium viginti septem sanguine nefarias manus imbuisti. Quis unquam Imperatorum, etiam qui nequissimi habebantur, ad hanc tyrannidem processit? Quid enim KIEO, quid CHEO nequium? utrumque tu. (sed quid utrumque dico?) tu nequitia unus omnes superasti. Hæc ubi fama differet longè lateque per imperium; quid deinde futurum putas? tuque ac familia tua omnis odium eritis publicum. Virtutem amant omnes in Imperatore, vitia nemo. Hinc, nisi improbus, præfeturæ munus nemo volet suscipere; tu destitutus ab omnibus quid facies? Non ages, opinor, magnas gratias sollicitudini meæ; timeo nihil secius è factis tuis interitum tibi, & , ne perdas vitijs, quod tot victorijs acquisivisti. Hæc locutus, vestes & insignia præfeturæ, quæ tunc erat ornatus, abjicit ante Imperatoris pedes. Is primum obtupescens modo hæsit aquantisper; dein è throno surgens, suis ipse manibus MAOCIUM recomposito amictu, constantem adeò fidumque Præfectum mirificè dilaudavit. Ibi antea ultra damnare, accusare seipsum; jubens illi, o revocari matrem. Obviàmque progressus redeuntem excepit humilitate filij, veniam petens impietatis, magnà totius imperij matrisque lætitiã.

Libertatis atque constantia, quã Præfecti Sinenses utuntur in objurgandis suis regibus, supra jam exempla quædam attulimus; quæ mirabuntur quidem, at imitari non audebunt Europæi. Sciant hi tamen hoc non antiquitus tantum apud Sinas in usu fuisse, sed & nunc esse, ut Præfecti, cum à regibus salutaria eorum monita non audiuntur,

Tandem vni-
cit.

Mos abjicien-
di officiorum
insignia, si mo-

Dd

tur,

istores à regi-
bus non ab-
dicantur.

tur, insignia vestitumque muneris indicem coram rege abjiciant; palam contestantes eo facto nolle se amplius fungi munere, cujus signo jam nullo noscerentur. Eoque se apertius abdicant, siquid moliatur Imperator, quod in detrimentum reipublicæ cessurum timent; nec eis dicto sit audiens aliud suadentibus. Id aliquot abhinc annos sub UANLIENO Imperatore contigit; qui ceteras summæque laudes vagis amoribus infamavit. Tametsi enim legitimos habebat filios; imperij tamen heredem, è concubinâ, quam effictim deperibat, filium declarare ipsi deliberatum erat. Sed Præfecti omnes consensu negant id fieri se passuros. Quorum conspirationem cum insuper haberet, Imperator; tum verò quotquot erant in urbe regiâ, (ad duo millia fuisse reperio) palatium ingressi, præfecturæ positis insignibus adegere volentem nolentem, ut legitimum successorem declararet. Idem anno millesimo, sexcentesimo, quinquagesimo primo, priusquam e Sinâ exirem, accidit. Mortuo namque in regiâ, PEKING appellatâ, regitutore, cum alius (Tartarus is erat) tutelæ nomine administrare vellet imperium, regis atatem causatus adhuc imparem tantæ moli; Præfectis omnibus periculosa ambitioni contradicentibus & insignia sui muneris projicientibus cedere demum coactus est. Atque in hunc modum sexdecim annorum adolescens, cui debebatur, imperij gubernacula tractare coepit, XUNGHI dictus. Sed nos ad XIUM revertamur.

Is non multò post imperium totum lustrans, maximum operæ pretium fecit; adjectis ditioni suæ, postquam KIANG fluvium superavit. YUE regnis. Exstant adhuc multa ejus itineticis monumenta; præcipuè in provinciâ, CHEKIANG indigetatâ, non procul HANGCHEU metropoli, cui mons adjacet, è quo XIUS mare prospexit. Mons hodièque vocatur XIUS prospectus in mare. Hoc tamen iter haud immune fuit omnis periculi, comparatis in Imperatoris caput insidijs, CHANGLEANGO regis HANI Præfecto auctore. Hic cum non æquè manu promptus atque ingenio esset; omnibus bonis suis divenditis conduxit audacissimum sicarium, qui Imperatorem iter agentem è medio tolleret. Petebat is tunc eas SINÆ partes, quæ ad orientem vergunt; jamque ad arenas pervenerat, quâ difficilis erat transitus, cum opperiens eum sicarius repente stricto acinace nil tale opinantem petit. Actum de eo fuit, nisi adversum ictum currûs latera fre-gissent. Quo proinde innoxio, inobservabili dexteritate celeriter se proripiens

prospiciens inde sicarius, nusquam amplius comparuit, etsi toto imperio perquam studiosè ac diligenter à Præfectis omnibus quæreretur. CHANGLEANGUS & ipse sibi fugâ consulens in montibus latuit, quoad multis in hujus Imperatoris successorem rebellantibus ipse unus ad LIEUPANGI causam se acclinavit; cujus ille potissimum consilij imperium obtinuit, ut in loco memorabimus.

Anno imperij secundo ac trigesimo ad eas plagas, quæ Boream spectant, lustrandas Imperator animum adjecit. Inibi ex maritimâ navigatione redeuntem LUSENGUM habuit obviâ. Is inter ceterâ chorographiam obrulit Imperatori, orbis aliquas plagas repræsentantem, imprimis autem extremæ hujus Asiæ atque insularum Eoum mare distinguentium. Ex quo suspicari licet jam, hoc Imperatore, Sinas ad Indos navigasse; in JAPONIAM item, LUSONIAM regionésque proniores occidenti. Unde opinantur porro aliqui, CINGALA, quod Sinarum syrtes significat, ad quas una classis perijt, nomen ortum. Hinc CEILAN, sive SINLAN quod Sinæ incolas significat, hoc est, Sinas. Et quia C littera nominis est hujus principium; inde nostra de CIMARUM appellatione figitur opinio, quam ab hac imperatoriâ CINA familiâ natam asseruimus. Præterea in insulam usque S. Laurentij pervenisse Sinas, illud est argumento, quod etiam nunc eam colit Sinica gens, maximè in S. Claræ sinu, quo loco candido adhuc vultu homines linguâ loquuntur Sinicâ; quod ex nautis, qui eò appulerunt, sæpius audivi. Et hæc Sinarum navigatio ad omnes Indici maris insulas, & in ipsam usque Indiam vigeat etiam eâ tempestate, quâ LUSITANI primùm Indiam ingressi sunt, intermissâ deinde tamen, partim longinquitate locorum obstante, partim LUSITANORUM metu. In JAPONIA verò nunc quoque PHILIPPINAS, MACASARIAM, JAVAM, CAMBOYAM, SION & COCHINCHINAM navigant exercētque commercia. Quæ talia Sinicis scriptoribus vix leviter attingi non est mirandum. Sicut enim magnificè de se altèque sentiunt; ita præ se contemnunt alios, & exterarum nationum regnorumve res suarum litterarum memoriâ indignas putant. Et sanè totius Indiæ populos Sinis circumjacentes mere barbaros incultosque dixeris, si cum Sinis comparentur.

Sub hæc tamen tempora redijt ad Imperatorem ex JAPONIA ^{Japones à Sinis orti.} classis quam nauclerus ab eo per fraudem obtinuerat unâ cum colonis ad JAPONIAM frequentius habitandam. Narrabat enim inter

Dd 2.

insulas

insulas JAPONIÆ unam præ ceteris antidoti feracem esse; quo si uteretur Imperator, æternus & immortalis foret. Sed præter milites navésque sibi virgines insuper puellas trecentas, totidemque pueros esse necessarios, à quibus unis inveniri posset illud antidotum. Cùm *Quà occasione?* fraudulentæ petitioni annuisset Imperator; ille JAPONIAM repetens, posteaquam naves portum tenuere, conditâ urbe sese regem fecit. Hinc JAPONIA maxime frequentari cœptâ, JAPONES à Sinis se oriundos esse glorientur.

*Murus Sinen-
sis captus.* Itaque dum eas, de quibus modò dictum est, Sinæ partes per-
strat omnes Imperator; à TARTARORUM irruptionibus parùm tutas
videns, quonam eos arceret modo, cogitare cœpit. Primò igitur
MUNGTIENUM Præfectum cum trecentis armatorum millibus ad
vastandos TARTAROS mittit. Quæis brevi victis atque ad remotio-
res regiones domo pulsis; descripto dein accuratè terrarum, vallium,
montiùmque numero, magnum illum celebrémque murum à litore
maris LEAOTUNG provinciam alluentis ad LINTAO usque provin-
ciæ XENSI urbem in CROCEI fluminis litore, continuâ propemo-
dum serie castellis ac turribus, prout opportunum quoque loco vide-
batur, emunitum per decem stadiorum Sinicorum millia, quod Sinæ
scribunt, memorabili opere deduxit. Unde si leucam stadijs sexdecim
Sinensibus finiamus, ad leucas sexcentas porrectum habebimus. Sed
exacta ejus longitudo ex Atlante nostræ extremæ Asiæ petenda est.
Omnino murus hic (quem Sinæ LANLICHING vocant, sive mu-
rum stadiorum decies mille) opus ingens fuit ac maximè mirandum,
quod ad nostra usque tempora firmissimum perdurat. Sudavit in eo
perficiendo incredibilis hominum multitudo. Nam è toto imperio
*Ad ejus firmi-
tatem ser-
vatus quisque
vocatus.* tertium quemque laboris istius patientem voluit adesse; unde varijs
in locis inceptus est ac deinceps continuatus, quoad ultimam recepit
manum. Tantam verò soliditatem quæsit operi, ut, si quâ ferreo
clavo penetrari posset, ijs, qui partem illam struxissent, capitalis esset
negligentia. Tanti operis fundamenta molitus, uti dictum, ad LEA-
TUNG, quâ in sinum cogitur mare, naves crudi ferri massis onustas
merisit, ad duo stadia ruente in profundum pondere. Muri latitudo,
fenos simul, & octonos etiam equites capit, nullo extra orbitam la-
bendi periculo; denuo vel ex hac parte stupendum opus, quinquennij
spatio perfectum. Quâ flumina intermeant, non continuatur fornici-
bus; sed nusquam apertior ejus est hiatus, quàm quâ dividitur horri-
dis

dis montibus prope TAITUM urbem, ubi TIE populi habitabant, quos Imperator evictos intra muri crepidines maximâ ex parte coërcuit. Varijs quoque locis castella exstruxit, præfidiariorum bono. Portas opportunioribus locis disposuit; unde, ubi usus posceret, facilius esset in TARTARIAM eruptio, & exitus ad commercia. Decies centena militum millia ferè semper aiebant Imperatores Sinici ad muri custodiam. Sparsis quidem, quod erat necesse; annonam tamen ex toto imperio statis anni temporibus atque ordine advecta sufficiebat omnibus. Exstructus est murus anno ante vulgarem Christi epocham ducentesimo decimo quinto.

*Decies centies
millens custo-
des ejus muri.*

*Structus ante
Christum an-
no 215.*

Ceterum sanctissima sui nominis Imperatori fuit existimatio; & si fuisset honoris cupiditas intra modum, hâc unâ re ad posteros utique memorabili. Verum ille non solum laudem quærebat, sed sibi soli, unum id agenti, ut priorum Imperatorum omnium extingueretur memoria. Hinc nulli vas volebat esse de alio, quàm de se loqui; quòd crederet egregijs factis à se omnes esse superatos. Quam ob rem jussit edicto publico, severissimis pœnis propositis, omnes Sinicos libros exuri. Tametsi verò spectabat hoc unice, ut aliorum laude senescente, omnes in posterum de se uno scriberent; aliam tamen causam prætexuit. Hoc edictum anno imperij quarto & trigesimo publicavit. De quo factò suprâ quàm dici potest, & olim & nunc etiam malè audit apud Sinas, quæis fera licet vindicta suavis est maledictis omnibus & execrationibus mortuum confodere. Sic unde præclaram famam quærebat, insigne dedecus & infamiam apud posteros invenit. Hujus exustionis authorem etiam LISUUM faciunt; qui, ut suprâ dictum est, haud mollem sanè sententiam in regulorum causâ tulit. Hoc tempore Colai dignitatem sustinebat; quem in concilio, cum negotium de comburendis libris tractaretur, ut litterum contemptorem, ita locutum ferunt. *Olim, cum in plures divisa dominos essent regna, non ab-
nuerim necessarium litterarum studium fuisse, ut, qua ad cujuscunque
regni gubernationem pertinerent, è libris promerentur. Nunc evulsi
hæc ratio, cum sub unius imperio totus quiescit orbis, unus omnes nutum
intuentur. Unus ordo, una lex servanda; cui rei quid plura scire sit opus,
ego quidem nescio, at obesse potius, hoc scio. Quid enim? otiosis litigio-
sisque litteratoribus regnum cur oppleamus, haud dispicio. Res rustica
sunt & agricultura, quâ nititur felicitas imperij; huc admovendus est po-
pulus; hinc majus aliquid ac fructuosius quàm à sterilibus litteris expe-*

*Insana am-
bitio.*

*Libri Sinici
exusti.*

*Stulta oratio
litterarum & lit-
teratorum da-
mnantium.*

Etandum. Harum studiosi tantum antiquis student, præterita scire pulchrum putant, hodierna ac præsentia velut indigna suo magisterio rejiciunt; vetera, nec aliud laudantes, in eorum studio moriuntur. Nec vident hæc ab illis longè diversa tempora esse, quamvis de doctrinâ interim suâ sibi prolixè blandiantur. Volunt hujus esse temporis magistri, neque tamen huic temporis se accommodant. Si quod edictum exeat ab Imperatore, atque in vulgus emanet; prima est, & si Cælo placet, maximi momenti discussio. Numquid novi? num olim usitatum? Si respondemus, salua res; sin aliter, tum continuo censurâ plusquam tolerabili vapulat unâ cum Imperatore decretum. Ecquoniam istud merito non est antiquum. Quin & motus amat plebbsque secessionem ista magistrorum ratio. Quò impensius Imperatori vigilandum, ac nequis libros habeat domi: vel sue vel aliena, nève abscondat, sed quamprimum addicat flammis, etiam sub mortis pœnâ denunciandum, salvo tamen illis, qui de agriculturâ, de medicinâ, de divinatione tractant. Quod si quis imperij nostris politiam modèque gubernandi scire velit; non è libris, sed audiens à regis Præfecto, cui demandata ea cura, discat. Pestilens & exitiosa literis fuit hæc oratio. Nam omnes fere Sinici libri periere. CINHO dicitur à Sinis, id est, CINE familiæ ignis, hæc exustio. Quantam verò diligentiam adhibuerint in libris indagandis Præfecti, vix credi potest. Urgebat Imperator ipse vehementer; quo jubente sine morâ necati sunt extinctæque familiæ, apud quos quâsve libri reperiebantur. Nondum ignis ille deletus est è Sinarum animis, tantam tot librorum ingeniorumque cladem & hodie lamentantium. Præcipui doloris materiam sufficiunt Musica & Mathematica, quas artes olim principatum apud eos tenuisse, dubitare non sinunt tot antiquorum observationes mathematicæ, musicaque laudes. Atenim quantocumque furore perditum iere libros, multi tamen, & illi antiquissimi servati sunt, haud minùs invito, quàm incio Imperatore.

Ingenio servati libri.

Sed eorum servandi mirabilem modum reperio. Ajunt enim quandam anum librorum amantem, CONFUTIMENTI que, nec non aliorum nonnullorum libros divisim paginis ad domus parietes agglutinasse. Nondum eâ tempestate papyrus erat in usu; sed arborum corticibus ac folijs animi decreta mandabant, ut nunc Indi solent. Et quoniam erant è materiâ solidâ, candidâque calce oblitæ, non difficulter latuere, quoad extinctâ CINA stirpe, ab heredibus vetulæ sunt expromti factique juris publici. Quanquam aliquot literæ vel temporis

temporis vel corticis humefcentis culpâ, legentium oculis se subdu-
xerant; præsertim in CONFUTIO. Quas litteras, licet, quales fue-
rint aut esse debeant, non ignorent; cum tamen illius libros recu-
dunt, eas inferere non audent, sed notant in margine. Tanta enim
est CONFUTII librorum æstimatio, ut aliquid in ijs etiam apertè mu-
tilatum emendare nefas putent. Vix enim reverentiam præstant mi-
norem CONFUTII libris, quàm nos Sacræ Scripturæ; nisi etiam for-
tè majorem. Sanè divinos libros ad humanam, hoc est, vitiosam in-
telligentiam mutilare, ad lubitum torquere, ac perperam explicare,
multis nulla est religio.

Dum tantæ librorum strages fiunt; duo Imperatoris Præfecti,
quò intra studia sua, quippe Philosophi, securiùs laterent atque libe-
riùs aulâ relicta montium abdita periere. Causam fugæ scripto signi-
ficaverant Imperatori, coràm id non ausi, sed excidium librorum atroci
stylo vindicantes. Quà re magis exulceratus ille, novæ inquisitiones
instituit ac sæviores prioribus. Capti librorum tenaces & studiosi
omnes; qui multi latitantes in montibus reperti, protractique in fo-
rum sexaginta supra quadringentos unâ cum libris igni pabulum fuere.
Multum displicuit hæc Imperatoris crudelitas Fusu o ejus filio impe-
riique heredi; qui, ut erat litterarum diligens, sæpe patrem rogavit, ut
tandem vexandis libris statueret modum. Sed necquicquam. Imò
cum doctis illis viris impunitatem vitamque deposceret, adeò pater
offensus est, ut è suo conspectu abire iustum atque ad Boréas plagas
relegatum multaret exilio. Ibi MUMHO ò militum duci custodien-
dum tradidit. Et hæc aulæ patriæque privatio deinde debitum impe-
rium ei simul & vitam eripuit, ut paulò infra narrabimus.

Palatium interea majestate plenum exstruxit ornavitque miris
modis, ut erat magnorum operum atque magnificentorum amans in pri-
mis. Regiam sedem legit HIENYANG, provinciæ XENSU urbem,
ubi nunc ejusdem provinciæ metropolis SIGAN est sita. Et licet am-
plum esset in eâ jam antè palatium; magnificentia tamen suæ impar
& nimis angustum ratus, inter alia ingentem & oppidò sumtuosam
adjecit fabricam, quæ ab Oriente in Occidentem passus quingentos,
ab Austro in Septentrionem centenos patebat, itaque summo artificio
disposita, ut, vacuis licet atrijs, decem militum millibus in eâ
perquam commoda esset habitatio. Tot enim esse volebat & vetera-
nos omnes eosque selectiores ad palatij sui que custodiam. Palatium
deinde,

*Itorum exusti
libri cum pos-
sessoribus.*

*Capax & ma-
gnificum Pa-
latium.*

deinde, quâ intra mœnia coërcebatur, ad montem usque NANXAN prolatavit; ejusque montis partem deliciarum causâ conclusit intra palatium novis exstructis mœnibus, quæ totum intra urbem circumclauderetur. Ad urbem verò non nisi per montem patet aditus, & pedestri tantum itinere. Nam reliquas illius partes fluvius, cui GUETI nomen, allambit. Construxit igitur arduum in monte firmissimumque propugnaculum, subter quo viam occultam effodi jussit, ad opidum usque proximum ingenti opere ipsa montis viscera penetrans, Quam quidem ita subterraneam esse voluit, ut aperta quoque supra terram esset via. Nihil dico de pomarijs, vivarijs, floribus & hortarum ornamentis alijs; in quibus exornandis & instruendis infinitas opes insumsit, coactoque subditorum labore abusus, seque suamque familiam invisam omnibus intolerandamque fecit. Sed hac de re pluribus agam infra.

Nec tamen Imperatori nullo labore stetit harum rerum molitio. Annos quinque supra viginti dimicandum ei fuit; prosperaque fortuna semper usus, omnibus sibi subjectis pacem peperit hoc tandem anno, qui fuit ante vulgarem Christi epocham supra ducentessimum alter & vicesimus. Quem annum in diplomatis suis notari primum voluit; eodem quippe legitimus totius imperij consensu declaratus Sinarum Imperator. Tum deinde patrem suum jam mortuum, primum istius familiæ vocat Imperatorem, se verò scribit secundum.

Filius non est major patre.

Est hoc usitatum Sinis, & in parentes observantiæ obsequentiæque argumentum, ut filius nunquam ad altiorem dignitatis gradum, quam pater, ascendat. Unde si suis in republ. meritis honores filius adipiscatur, quæ patri fungi non obtigit, quamprimum, quicquid id felicitatis est, posthumo, ut sic dicam, jure, cum parente mortuo communicat, notabili apud hanc gentem cæremoniâ,

Novas deinde leges in vexit ac politicæ gubernationis modum in multis mutavit. Initium anni primam lunarem in sagittario conjunctionem; insignia verò militaria & vexilla nigri coloris, ut erat istius amans, esse voluit.

Abrogati reguli ab Imperatore geniti.

Jamque susceperat aliquot filios; cum à Præfectis rogatur, ut primogenito successore designato, reliquos, more majorum, regulos crearet. At LISUUS unus è Præfectis majoribus, quò minus alterum fieret, adversabatur. *Antiquarum familiarum Imperatores aiebat, filios nepotesve creabant regulos; sed, ut usus experiendo nos docuit, eventum*

non secundo. Illi enim paulatim assurgentes ad potentiam, moxque sum-
 mis in affines armis miscebant & turbabant imperium. Melius à nostris
 pacatisve nihil exspecto. Hinc tot bella, tot regnorum inclinationes;
 quemadmodum & hac acate nos ipsi vidimus. Minime igitur salutare
 hoc reipubl. consilium puto; sed postquam summa novi Imperatoris virtus
 id effecit, ut totus terrarum orbis ad unius nutum intueatur, quid attinet
 plures dominos in nostrâ met armare permittent? Satis mihi videtur
 futurum, si magnificum in assignatâ cuique urbe palatium adificemus, in
 quâ opimis redivibus instructi regio sustententur & alantur, procul domi-
 natu, procul aut in terras aut in populos imperio. Sic ab Imperatore atque
 Præfectis cum pendebunt; nihil est, quod ab eis timeamus hostile, tentare
 nihil avaris, præcisâ tumultuandi materiâ. Hujus igitur sententiam
 secutus Imperator, eo modo, quem ille suaserat, filiorum statum or-
 dinavit; quæ politia ratio nostris etiam temporibus usurpata.

Septimo ac trigesimo, quàm X I u s rerum potiri cœpit anno. Si-
 nam orientem denuo lustrare visum è republicâ. H U H A I U S ejus fi-
 lius secundo genitus, comitandi patris affectus desiderio, ab eodem
 per L I S U U M Colaum id non difficulter obtinuit. Sed in itinere Im-
 perator in morbum incidit, quo extinctus est hujus anni septimo
 mense. Paulo ante mortem ad filium majorem dedit epistolam, ad-
 juncto imperij sigillo. Hæc, ut primo quoque tempore ad filium natu
 maximum mitterentur, H U H A I O tradita. Quæ tamen ille, momen-
 tum ponens in morâ, se penes attinuit; suppresso etiam mortis nun-
 tio, nequid è novis rumoribus detrimenti pateretur imperium. Sed
 frustra; turbantibus omnia per hanc opportunitatem Præfectis, in-
 ter quos erant nonnulli, qui familiam C I N A M acerbè & penitus
 oderant, & sub umbrâ ficti obsequij, planè illius exitium urgebant.
 C H A O C A U S præcipuè, non infimæ sortis Præfectus, callidus & astutiâ
 confidens, meditatum facinus exsequi strenuè cœpit, nec antè quie-
 vit, quàm C I N A M familiam ad interitum redegit omnem. Ergo
 L I S U U M fidissimum alioquin Imperatori ministrum varijs artibus
 subiens adeò induxit, ut majore filio præterito Imperatorem diceret
 minorem. Sic autem est eum allocutus: Epistola & Imperatoris sigillum,
 quod is ad majorem natu filium misit, in potestate sunt H U H A I I secundo
 geniti amici tui. Porro iuum est statuere, hunc, an F U S U U M Impera-
 torem iubeamus. Quod iuarum est partium, id te facturum nihil est quod
 dubitem. Dirigit ad hanc orationem L I S U U S, & irâ, quam erga ve-
 terem

*Fraude retenti-
 ra littera cœ-
 sigillo imperij*

terem dominum immota fides adauxerat, intumens vix se continuit, quin è vestigio trucidaret ipse CHACOUM. Sui tamen potens, tandem respondet in hæc verba. *Quod vivis, ô perfidiose, lenitatis est mea, non sceleris tui. Vitâ indignus est, cui perijt fides. Quo spectant hæc consilia, nisi ad subruendum imperium? Talia certe sunt, quæ in medium attulisti, quæ nequissimo cuique turpissimum sit loqui. CHACOUS quasi non tactus oratione contumeliosâ, & ad LISUUM versus, Virtus, potentia, consilium in te sunt, ô LISUE, prolixa tua in imperium, remque publicam merita, & quod est, in aulis præsertim, rarissimum, sine invidiâ. Quod tibi quidem contingit meritisimo tuo, qui summam dignitatem ita temperanter adhuc habuisti, ut illa non te ornasse, sed ad te potius ornata esse videatur. Sed, oro te, considera etiam atque etiam, quid agas. MAYNUM Imperatoris filium apud MUMHOËUM esse scis; hunc de illo præclare meritum; utrumque arctâ familiaritate connexum. Si Fusuus præ HUMHUIO proferetur ad fastigium; tum tu præ HUMHUIO nullus eris. Adeone parvi, Colai sigillum, Colai dignitas est tibi, ut, cum possis illud HUMHUIO tradere, hanc tibi servare, negligens sis utriusque. Secundus est HUMHUIUS filius, quid tum? sed apud nos est, sigillo potens, & statim, modo tu faveas, potentissimus imperio. Quo si per te potietur, quas tibi non referet gratias? sed hæc apud sapientem fortasse parum valet oratio; at regia & imperatoria ejus in dolens, at pietas, at in homines commiseratio, quæ dotes, aliæque imperio usquequaque digna resplendent in eo, sicut in calo stella, nihil apud te valebunt? Quamobrem obsecro te, ne doli amplius ei sceptrum tradere, quem non dubitas ipsi esse dignissimum. His dolis raptus tandem LISUUS, habitaque post Colai dignitatem fide, contra Imperatoris mandatum, contra naturæ leges & regni, minorem filium, velut à patre declaratum successorem evulgat; cumque multum valeret autoritate, facile persuasit Præfectis omnibus, ut tanquam legitimam in eo potestatem venerarentur. Filius major contra cum MUMHOËO nulli labori parcere, quod Præfectos amicos sibi fidôsque conservet; at obstante LISUO vix quidquam effecit. Quippe cum armâ parantibus etiam Præfecti ferè omnes obsisterent; ea coacti sunt mox ponere, collectis copijs ad vim inferendam imparibus. Atque hæc causa fuit, cur Fusuus ac MUMHOËUS perduelles iudicati sint & in crimen læsæ majestatis incurrisse. Minor autem frater, postquam Imperator factus est, ad firmandum magis imperium unâ cum MUMHOËO majorem coëgit sibi met mortem consciscere.*

SECUN-

Regnum à legitimo successore alienant.